

Gabriel, Jiří

Brněnská léta Jana Steklíka : Janu Steklíkovi na rozloučenou

Studia philosophica. 2018, vol. 65, iss. 1-2, pp. 91-99

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SPH2018-1-2-9>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138583>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Brněnská léta Jana Steklíka

Janu Steklíkovi na rozloučenou¹

Brno period of Jan Steklík Farewell to Jan Steklík

Jiří Gabriel

V sobotu 11. listopadu 2017 zemřel ve svém rodném městě Ústí nad Orlicí výtvarník Jan Steklík (* 5. června 1938). Jeho život byl spjat zejména s Ústím a Prahou. Do Brna zajížděl od poloviny 50. let, na delší dobu – do začátku 90. let – se v něm usadil po roce 1969. K závěru 60. let se vztahuje vzpomínka na Jana Steklíka v rozhovoru herce Oldřicha Navrátila s Lucií Jandovou v *Magazínu Práva* 4. dubna 2015: „Bydleli jsme v Brně v domě, v němž byla Akademická kavárna, přímo naproti Filosofické fakulty. Chodili do ní i profesori a docenti vyloučení z KSČ, kteří nicméně mohli zůstat na fakultě jako pomocné síly... Občas se ukázal Jan Skácel a zřídka se dobelhal i Oldřich Mikulášek... A taky tam chodíval můj úhlavní kamarád Honza Steklík, výborný výtvarník a zakladatel Křižovnické školy.“

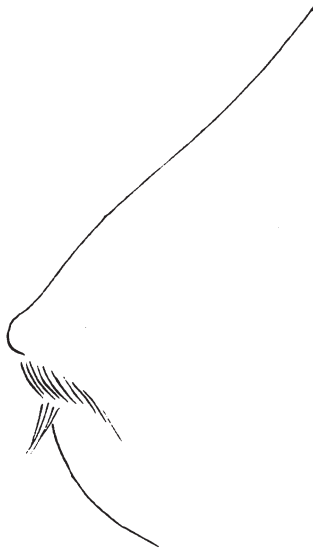
Do „Akády“ docházel také docent estetiky FF MU Oleg Sus, který v r. 1964 v *Hostu do domu* (č. 4) publikoval článek *Metamorfózy Jana Steklíka*, a Steklíka samého získal pro spolupráci s tímto časopisem pro kritiku–literaturu–umění. Bylo to v době, kdy se literární publicistika „začala vymaňovat z dogmatických klíšé, překračovat své dosavadní hranice a dávat odvážné odpovědi na mnohé dosud zamlčované otázky“. Mezi literárními periodiky (*Literární noviny*, *Oriente*, *Květen*, *Sešity pro mladou literaturu aj.*) dominuje brněnský *Host do domu*

1 Tento text se soustřeďuje především na výčet brněnských publikací, v nichž Jan Steklík uveřejňoval své kresby. K jeho napsání autora podnítil Eugen Brikcius, Steklíkův přítel a znalec jeho díla, když v nekrologu Odešel výtvarník a humorista bez vtipu (*Lidové noviny* 13. 11. 2017) bez dalšího uvedl, že „Honza se zpravidla pohyboval po odvěsnách a přeponě trojúhelníku Praha, U Svitáků – Brno, *Host do domu* – a Ústí n. O.“ (kurzívou zdůraznil jg).

(*HDD*), časopis nepochybně s celostátní autoritou a s evropským ohlasem.² V něm začíná i řada Steklíkových populárních kreseb „ňadrovek“³ a také se tu poprvé setkaly ukázky z tvorby Jana Steklíka a Karla Nepraše (ještě bez odkazu na Křižovnickou školu).⁴

„Největší podíl na vnějším vzhledu *HDD* od roku 1967 mají Karel Nepraš a Jan Steklík. Jejich kresby zvyšují vizuální atraktivnost časopisu bez ohledu na jeho malé typografické možnosti. Tato tvůrčí dvojice je příkladem vzájemného porozumění i respektu k výtvarným odlišnostem. Mnohé vlastnosti Nepraše a Steklíka spojují, mnohými znaky se jejich výtvarné postupy odlišují. Oba mistrně ovládají kresebnou zkratku, jež považuje linii za určující tvárný prvek. Oba dovedou bez zjednodušování (a bez komentáře) jednoznačně vyjádřit zamýšlené sdělení. Kresba Nepraše je – na rozdíl od průzračnosti Steklíkových skladeb – záměrně tvrdá... Neobyčejně tenké, lehké a současně sebejisté linky Jana Steklíka umí vykouzlit úsměvný svět fantazijních představ. Zejména ňadrovky hýří nečekanými nápady a jsou v kontextu světového kresleného humoru svébytnou kapitolou.“⁵

- 2 *Host do domu* vycházel v letech 1954–1970, od r. 1969 jako čtrnáctideník. Jeho vůdčí osobností byl *Oleg Sus*: „Jeho vysokou teoretickou kulturu v *HDD* doplňovala kritická pohotovost a náročnost. Byl tvůrcem nových žánrových forem a mimořádně čtivé artikulace kritických soudů. Rubrika Třináct řádků (později sedm) pro O. S. je brilantní ukázkou autorova umění vyjádřit v několika řádcích podstatu věci a vyjádřit ji s humorem, s britností kritického soudu, naprosto přesným pojmenováním věcí. Sus se uměl geniálně vysmát hlouposti. Byl radarem odhalujícím verbální podvody pseudoliterátů, pro které se v *HDD* stala postrachem rubrika Sami proti sobě... V Hostu je zastoupen také Sus jako estetik, zabývající se pravdivostí uměleckého díla, dynamikou estetické formy, otázkami literárního vývoje a vývoje umění vůbec.“ Bronislava Gabrielová – Bohumil Marčák, *Kapitoly z dějin brněnských časopisů*, Brno: Masarykova univerzita 1999, s. 111. Tento citát naznačuje, jak a čím Sus ovlivňoval prostředí, v němž se Jan Steklík jako spolupracovník *HDD* pohyboval. – Srov. k tomu edici Susových příspěvků z *HDD* 1968 (z rubrik Články, Recenze, Glosář, Lektýrník, Sami proti sobě aj.) v knize Ladislava Soldána *Oleg Sus méně známý* (Brno 2017).
- 3 ňadrovka – drobná kresba ženského ňadra nějakým způsobem výtvarně ozvláštňeného. Steklík tyto kresby považoval za součást jednoho svého výtvarného projektu, avšak příležitostně publikovatelné i samostatně. Výběr ňadrovek vydalo v r. 1989 brněnské nakladatelství Host ke Steklíkově výstavě v Leedsu 1992.
- 4 Susův článek *Jak kreslí Jan Steklík* (*HDD* 1963, č. 2) byl jedním z prvních hodnocení jeho „humoru beze slov“ z období před založením Křižovnické školy (dále zkracováno jako K. Š.) čistého humoru bez vtípu. Steklík byl zatím neznámý, málo reprodukováný, snad proto, že se vymaňuje i z obvyklého kresleného humoru. Bronislava Gabrielová – Bohumil Marčák, *Zápasy české karikatury šedesátých let*, *Duha* 2001, č. 4, s. 1–9.
- 5 Bronislava Gabrielová – Bohumil Marčák, *Výtvarné umění v Hostu do domu*, in *Bulletin Moravské galerie*, 1996, č. 52, s. 116–123.

Zakladatel a šéfredaktor *Hosta*, básník Jan Skácel, si později Steklíka vybral za ilustrátora svých knih, „prozaických miniatur, kurzívek a sloupků“ *Jedenáctý bílý kůň* (1964, 1966) a „malých recenzí a jiných próz“ *Třináctý černý kůň* (1993). Zřejmě usoudil, že najít k nim svérázný a přitom sdělný výtvarný doprovod dokáže právě Jan Steklík. Obě Skácelovy knihy Steklík nechal bez nadrovek, nikoli však bez svých osobitých kreseb. Např. v oddíle první knihy *Chlapeček cvičí mouchu* jej věta z úsměvného čtení kapitolky *Křídla* („Nejhezčí ze všeho byla ta kožená křídla na zádech prvňáčků“) inspirovala ke kresbě okřídlené školní brašny, za níž vykukuje žáková hlavička.

Ňadrovky se objevovaly i v dalších brněnských časopisech. Pro spolupráci s populárně vědeckým měsíčníkem *Věda a život* získal Steklík opět Oleg Sus, člen redakční rady časopisu. Ňadrovku z jejího prvního čísla v r. 1969 přebrala *Duha. Informace o knihách a knihovnách z Moravy* (2004, č. 3) k článku *Susovo hledání revue moderního člověka* a kresby z *HDD* (1970, č. 3 a 7) připojila ke stati B. Gabrielové a B. Marčáka *Zápasy české karikatury šedesátých let* (2001, č. 4). Ve *Vědě a životě* Steklík nacházel příležitosti doprovázet svými kresbami informace z oblasti vědy a techniky. Např. k článku *Minislunce ve francouzské laboratoři* načrtl květinu nesoucí na stvolu zářící sluníčko, k zamyšlení *Není úniku před hlukem?* letící tlampač s raketovým pohonem. – Po zastavení *HDD* jej měl nahradit *Rok – revue otevřené kultury* (k jeho zakladatelům patřil i Jan

Skácel), ale jeho nulté číslo vyšlo až r. 1990, první v r. 1991. Steklík je v něm zastoupen velkou nadrovkou na obálce a dalšími pěti v *Kapitole z dějin kultury řader* od Petra Fejfuši a seriálem kresbiček „k jazzové opeře“ *Pokoušení sv. Antonína* od Jiřího Suchého.

V r. 1968 začal v Brně opět vycházet *Index – rozpravy o kultuře a životním slohu*, hlásící se k tradici *Indexu* meziválečného (v letech 1968–69 vycházel 10x ročně, v roce 1969 byl zastaven po 6. čísle). U Steklíka, zaujatého vlastní tvorbou a jejími problémy, nebyly politické záležitosti v popředí jeho zájmů, ale být k nim zcela imunní mu doba nedovolovala. Právě do *Indexu* přispěl i nadrovkou (vybranou v *Bulletínu MG* 55 k článku *Výtvarné umění v širších souvislostech*), mající v levém nadru díрку ke klíči vyrůstajícímu z hlavy pod nadrem.⁶ Ve výčtu brněnských časopisů, do nichž Steklík přispíval, nemůže chybět ani *Veronika – časopis pro ochranu přírody a krajiny*. Výrok, že redaktori Karel Hudec a Jan Steklík jí „dodávají svými duchovními kreacemi nezaměnitelné kouzlo“ (2010, č. 2), se může vztahovat např. na Steklíkovy kresby o vlivu světla a tmy na přírodu a její tvory a fotografické záznamy jeho (s přáteli organizovaných) land-artových akcí *Letiště pro mraky*, *Pocta jasným hvězdám*, *Ošetřování stromů*, *Ošetřování jezera* aj.⁷

Ve 4. čísle *Veroniky* 2017, věnovaném Karlu Hudcovi k 90. narozeninám, se sešel Steklíkův portrét Karla Hudce *Bryle s ptákem* se Steklíkovým nekrologem od redaktora Štěpánka *Kresba osiřelých brýlí* (se čtyřmi Steklíkovými kresbami). Po konstatování, že „Steklík je výtvarník neodmyslitelně spjatý s Brnem a že byl první u nás, kteří začali s performancí, a jeho happeningy

6 „K. Š. reagovala na stav společnosti po svém. Pro křižovníky a jejich přátele byla svobodomyšlná výtvarná tvorba a kolektivní hra spolehlivou formou obrany proti totalitnímu nátlaku“ (srov. <https://magazin.aktualne.cz/kultura/zemrel-jan-steklik-vytvarnik-ktery-rad-pil-pivo-a-s-karlemn/r~38542814c87b11e7a4500cc47ab5f122/>). Proto také často pořádala své výstavy. Informační systém abART zaznamenává Steklíkovy individuální či kolektivní akce (někdy jde o reprízy) téměř na 200 místech v ČR a v zahraničí. Konaly se v prostorách reprezentačních a také v místnostech ad hoc uzpůsobených, obvykle s pečlivě připraveným katalogem a zahájením. Např. na úvod výstavy Naděždy Plíškové a Jana Steklíka *NĚHA* ve Vysokoškolském klubu v Brně na Gorkého ulici Petr Oslzý zařadil výklad Jarmily Novotné z Moravské galerie o obou vystavujících umělcích a ukázkou z představení Divadla na provázku z textů N. Plíškové.

7 Land-arty – formu výtvarných happeningů – Jan Steklík uskutečňoval jako akce-hry ve volné přírodě, realizující jím zvolený námět (např. ošetřování stromů), a to za součinnosti lidí ochotných „po svém“ k tomu přispět. Smyslem těchto akcí byly ony samy, být asi počítal se s nimi spojenými zážitky (imaginacemi) aktérů. Steklík by tu asi dodal, že „principy K. Š. jsou jenom druhem vzpoury proti interpretaci vůbec“. – Jiří Valoch v práci *Hry Jana Steklíka* (1977) jej představuje jako „umělce s vyhraněným smyslem pro hru-hravost, s tím, že i land-artům přisuzuje ve spojení s místem jistou vážnost a noetický i mravní význam“.

neskrývaly recesní obsah, byly však vždy invenční“, končí nekrolog ujištěním, že „nic jiného nedokáže Honzu lépe vystihnout než obrázek s brýlemi. Brýle lennonky zdobily jeho obličej posledních přinejmenším čtyřicet let... Svůj autoportrét nevytvořil, portréty nebyly jeho kreslířskou parketou“.

Jestliže Steklíkovy land-arty a spolupráce s *Veronikou* vypovídají o jeho vztahu k přírodě, pak o jeho lásce k hudbě svědčí *Grafické partitury* v programovém zpravodaji *Brno – město hudby* (3. 2. 2016), jež několik hudebníků dokonce inspirovaly k pokusu o zhudebnění, cyklus koláží a kreseb *Paramusic* a autorská účast v albu *Partitury a smyčce* (2017) ke stejnojmenné výstavě v Místogalerii na Skleněné louce, jež představila autory, které (vedle spolupráce se Skleněnou loukou) „sblížuje zaujetí pro nekonvenční hudební zápis a propojení s brněnskou hudební scénou“.

Po 11. listopadu 2017 přispěli k představení osobnosti Jana Steklíka i autoři nekrologů v brněnských novinách a rozsáhlejších vzpomínek v časopisech. *Brno-Žurnál* – mediální doména jihomoravských novinářů – vzpomínkou Jaroslava Štěpaníka se čtyřmi Steklíkovými kresbami (22. 11.) a *Zelný rynek* – rozhlasový literární publicistický magazín – vzpomínkou malíře, výtvarného pedagoga a básníka Petra Veselého (24. 11.). *Pražský Bubínek Revolveru* – *Revolver revue* si zaslouží být zde uveden proto, že se jedna z jeho „pravidelné dávky glos na aktuální témata“ (23. 11.) vztahuje k Janu Steklíkovi nejen řadou snímků (Steklíka samého, s jinými členy K. Š. a jeho ústeckého ateliéru), ale především texty Steklíkových přátel, dobře obeznámených s jeho přístupem k umění a (řekněme) životní filosofii: Duňa Slavíková, kurátorka letošní výstavy K. Š. v Roudnici n. Labem, a Veronika Tuckerová se zamýšlejí nad K. Š. z hlediska uměnovědného a historického; kanadský bohemista Paul Wilson svůj znamenitý text-nekrolog *Za Janem Steklíkem* rozčlenil na části: Tenkrát v Brně,⁸ Svátosti K. Š., Steklík jako biblická postava,⁹ Jak vzniklo Pivo Blues, Pěstí, nebo jemným tlakem?, Pokus vysvětlit „čistý humor bez vtípu“, Jeho odkaz, Poslední obraz.

8 Paul Wilson vzpomíná, že se na začátku roku 1968 v Praze při prohlížení kreslených vtípů v časopise *Trn* setkal se Steklíkovým souborem kreseb, který jej „přímo uchvátil: Jedna kresba třeba znázorňovala brankáře, který místo puku chytá ženské ňadro, které mu letí do rukavic. Kresby byly velmi smyslné, vystupoval z nich nejen podivný humor, ale i vnímavost, inteligence, jemnost a snad i odvaha“. Paul Wilson přijel do Prahy, aby se jako překladatel seznámil s novější českou literaturou. Stal se také členem hudební skupiny Plastic People. V polovině 70. let byl z republiky vypovězen.

9 Wilson si povšiml, že Steklík „při pendlování mezi Ústím, Prahou a Brnem nikdy s sebou neměl víc než taštičku, v níž nosil různé listy a štempley na úřadování a vercajk ke kreslení, papír, starobylé péro a tuš“. – Steklík měl v K. Š. na starosti i přijímání nových členů. Protože se staral, aby mezi novými členy byli i cizozemci, dostal funkci mezinárodního vyslance K. Š.

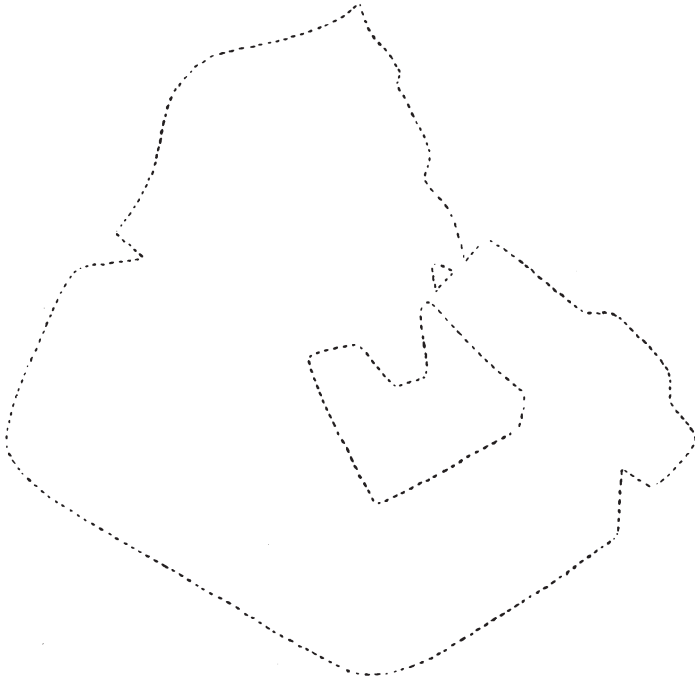
Uvedme si něco z těch z brněnských časopiseckých nekrologů-vzpomínek.

Od Jaroslava Štěpaníka: Steklík k brněnským poměrům měl četné výhrady, k městu však nepochybně získal vnitřní vztah, brzy tu byl doma a nepřehlédnutelnou, výraznou postavou. Když se režimu znelíbí sochař či malíř, je bez veřejných a velkých zakázek. Občas však přece jen něco prodá za přátelskou cenu. Jenže kresbičky? Honza někdy své nápady jen tak hodil na kousek papíru, který byl vždy po ruce. Kolik z nich třeba na účtence z hospody uchovávali přátelé, známí či náhodní přísedící. Byla by z nich ještě zajímavá výstava. A kolik se jich ztratilo, nebo skončilo ve smetí při úklidu po zavírací hodině?

Od Petra Veselého: V 80. letech jsem měl mnohokrát příležitost být u toho, když Honza kreslil. Mám teď na mysli jeho kresby do časopisů, popřípadě novin, které vzápětí odnášel někam do redakcí (pokud nekreslil přímo tam). Při jedné moji dopolední návštěvě u něj v panelákovém bytě na sídlišti v Brně-Komíně Honza jednu takovou kresbu dělal. Tehdy jsem si všiml, že se mu tak trochu třesou ruce. Tuším, že už tehdy jsem to vnímal ne jako nějaký jeho chvilkový handicap třeba způsobený pitím piva v předchozím dnu (Jan ostatně zpravidla nepil mnoho), nemohlo to být ani stárnutím (nebylo mu ani padesát), ale jako Honzovu křehkost. Ta se ostatně projevovala i v jeho chování.

Vztah Jana Steklíka k Filosofické fakultě se projevoval nejen setkáními s jejími učiteli na fakultě nebo (častěji) u stolu v restauraci, ale také výtvarnou účastí na jejich publikacích. Do revue MU *Universitas* přispěl např. dvoustránkovou ilustrací *AGRES – I – VITA*: čtyři k útoku vybavené nádrovky (1992, č. 2) doprovázejí článek Jiřího Gaislera *Agresivita očima zoologa*; postavou muže, který má na ruce místo prstů dva ostré drápy, k pojednání Věry Kalvodové *Agrese ve společnosti a trest smrti*. Steklík přispíval i k výtvarné podobě knižních a katalogových publikací učitelů MU. Vedle zmíněných knih Skácelových doplnil (a ozdobil) vtipnými kresbami obsah populárních knížek Dušana Šlosara *Jazyčnick* (1964), *Tisíciletá* (2005) a *Otisky* (těch kreseb v nich je 60, 42, 60). Stranou jeho pozornosti nezůstala ani knížka Olega Suse *Estetické problémy pod napětím, meziválečná avantgarda, surrealismus, levice* (1992), byť nevyšla v Brně. Často bývají připomínány i jeho kresby ke sbírce příkladů vzorových projevů, žádostí, dopisů a jiných písemných útvarů, jež Zdeněk Kučera-Kunštátský předložil k veřejnému poučení v knize *Chytristikon*, vydané poprvé v Praze (1944), podruhé v Brně 1992.¹⁰

10 Další publikace, jež nesou stopy po Steklíkových výtvarných zásadách, jsou uvedeny na Informačním systému abART a v jeho hesle v *Nové encyklopedii českého výtvarného umění, N–Ž* (Praha 1995).

Zvlášť je třeba ve *Studia philosophica* zaznamenat, že když profesor Lubomír Nový, vedoucí katedry filosofie FF MU, shromáždil v knížce *Nekrology na živě*¹¹ (1988) třicet šest projevů, jež v letech 1976–1986 napsal k přečtení „při příležitosti různých životních a pracovních jubileí na posezení užíší veselé společnosti, aby se jubilanti za živa něco o sobě dověděli“, Steklík s potěšením do tohoto „sborníku“ přispěl několika kresbami, mezi nimi i portrétem autora. Nový tuto unikátní publikaci ukončil *Závěrečným nekrologem na smrt*, jenž sám prohlásil za protimluv, protože „smrt nemůže zemřít, neboť je věčně živá“. Steklík si ten nekrolog přečetl, téma smrti mu nebylo zcela cizí. Co si o něm myslel, nepověděl, ale lze předpokládat, že souhlasil s tím, co jím autor chtěl živým povědět: že „člověk může svou prací a dílem čelit smrti zaživa i zamřta“. Steklík měl rád filosofii a vítal společnosti, při nichž se řeč dostávala i na filosofická témata. Ostatně leckterá mu na mysl přicházela i při vlastních zamyšleních nad svou uměleckou činností a uměním vůbec.

11 Z této knihy pocházejí všechny obrázky v této vzpomínce na Steklíka.

Přes všechny těžkosti, s nimiž se Jan Steklík v životě potkával, byla neutuchající činorodost výrazem jeho převažujícího životního optimismu. Jeho přátele výtvarníci postrádají knihu o jeho životě a díle, a proto si připomeňme alespoň to, že – pokud jde o Brno – Steklíkova výtvarná tvorba našla ohlas nejen v četných publikacích časopiseckých a knižních, na výstavách¹² a v galeriích, že obdržel Cenu města Brna za rok 2017 v oblasti výtvarného umění a designu (i za to, že „po pádu železné opony se úspěšně angažoval v hnutí Fluxus a napomohl tím k začlenění města Brna jako výtvarného centra do mezinárodního kontextu“) – a že na MU a Mendelově univerzitě o něm studenti píší práce bakalářské i magisterské. Sluší se dodat, že Steklíkovo rodné město mu v r. 2016 udělilo „čestné občanství za reprezentaci na poli výtvarného umění a za celoživotní dílo“ (*Orlický deník*).

O Steklíkově uměleckém vývoji a jeho díle jistě bude napsána možná i ne jedna monografie; nasvědčují tomu už publikované příspěvky o Křižovnické škole a Janu Steklíkovi. Autor tohoto textu se nepokouší formulovat teze o jeho estetických a uměnovědných koncepcích, výtvarném směřování atp. (O K. Š. znalci soudí, že její členové měli společný názor na svět kolem nich, ale že ona sama žádný společný umělecký program nevyhlašovala, tedy ani prvky, které by měly její členy umělecky sjednocovat.) V tomto ohledu si autor tohoto textu dovoluje pouze jedno ohrazení: proti tendenci přiřazovat Jana Steklíka k českým představitelům undergroundu.¹³ Rovněž Steklík měl před rokem 1990 odmítavý, resp. kritický vztah k tehdejšímu režimu i k jeho preferování tzv. socialistického realismu, ale své výhrady k nim veřejně vyjadřoval vlastní výtvarnou tvorbou, jíž se (beze slov) hlásil k *alternativnímu* proudu českého umění, nenechávajícímu se ovlivňovat zásadami a normami omezujícími svobodu uměleckého tvoření. Svým tůhnutím k oblastem, které obvykle zůstávaly mimo pozornost oficiálního umění, pak zároveň rozšiřoval prostor¹⁴ pro uměleckou tvorbu. O své tvorbě Steklík říkal, že dělá jen to,

12 Ukázkou plakátů k domácím i zahraničním (společným) výstavám Jana Steklíka a Annegret Heintl lze shlédnout na ČT pod „adresou“ jmenované německé výtvarnice.

13 Není to sice tendence častěji se vyskytující, je spíše ustupující. Tomu nasvědčuje i postoj České televize: V cyklu *Fenomén undergroundu* (v jeho druhém pokračování 28. 6. 2015 a 1. 7. 2015) pod téma Osobnosti (českého) undergroundu zařadila Jana Steklíka (s jeho fotografií a datem narození), ale v současném výčtu dosavadních pokračování tohoto seriálu zmíněný díl vypustila; nicméně je nadále přístupný na webové stránce ČT *Fenomén Underground*.

14 Výraz „prostor“ v této větě užívám s rozpaky, protože jsem četl Susovu glosu *Člověk jako část prostoru z HDD*, přetištěnou v Soldánově knize *Oleg Sus méně známý* (na s. 66–67).

co ho baví, co mu přinese radost, nebo co považuje za důležité, k tomu přidával „možnost nestarat se jinak o své živobytí“. Neměl ani tendenci k vlastním interpretacím svých artefaktů. Předpokládal, že když k jeho dílu přistoupí člověk s duší otevřenou umění, dílo samo jej nějak osloví. Steklík jako by se tím hlásil k výroku jednoho milovníka hospod, že když vstupuje do hospody, má vždy silný dojem, že zároveň hospoda vstupuje do něho.

doc. PhDr. Jiří Gabriel, CSc.

Brno, Česká republika
jgab@post.cz

